

आई वडील आणि ज्येष्ठ पालक / नागरिक देखभाल आणि कल्याण कायदा 2007

विषय / मजकूर	
विभाग	तपशील
	प्रस्तावना
प्रकरण/धडा I	प्रास्ताविक
1	संक्षिप्त शीर्षक आणि व्याप्ती, उद्देश्य व प्रारंभ
2	व्याख्या
3	अधिलिखित प्रभाव होण्यासाठी कायदा
प्रकरण/धडा II	मर्यादित उत्तरदायित्व भागीदारीचे स्वरूप
4	आई वडील आणि ज्येष्ठ पालक / नागरिक देखभाल
5	देखभालीसाठी अर्ज
6	कार्यक्षेत्र व कार्यक्षमता
7	देखभाल न्यायाधिकरणाची स्थापना
8	चौकशीच्या बाबतीत सारांश प्रक्रिया
9	देखभाल ऑर्डर
10	भत्ता बदल
11	देखभाल ऑर्डरची अंमलबजावणी
12	विशिष्ट प्रकरणांमध्ये देखभाल संबंधित मर्यादा
13	देखभाल रक्कम जमा
14	कोणत्याही दाव्यास परवानगी असेल तेथे व्याज पुरस्कार
15	अपीलीय न्यायाधिकरणाची स्थापना
16	अपील
17	कायदेशीर प्रतिनिधीत्व करण्याचा अधिकार
18	देखभाल अधिकारी
प्रकरण/धडा III	वृद्धदाकाळ स्थापना
19	वृद्धाश्रमांची स्थापना
प्रकरण/धडा IV	ज्येष्ठ नागरिकांच्या वैद्यकीय सेवांसाठी तरतुदी
20	ज्येष्ठ नागरिकांसाठी वैद्यकीय सहाय्य

Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007

प्रकरण/धडा V	ज्येष्ठ नागरिकांचे जीवन व संपत्ती यांचे संरक्षण
21	ज्येष्ठ नागरिकांच्या कल्याणासाठी प्रसिद्धी जनजागृती इ
22	या कायद्यातील तरतुदींच्या अंमलबजावणीसाठी निर्दिष्ट केलेले अधिकारी
23	विशिष्ट परिस्थितीत मालमतेचे हस्तांतरण शून्य होईल
प्रकरण/धडा VI	खटल्याची प्रक्रिया आणि गुन्हे
24	ज्येष्ठ नागरिकांचे प्रदर्शन व त्याग
25	गुन्ह्यांची दखल
प्रकरण/धडा VII	नानाविध प्रकरण/धडा
26	अधिकारी सार्वजनिक सेवक होण्यासाठी
27	दिवाणी न्यायालयांच्या कार्यक्षेत्रात बंदी आहे
28	चांगल्या श्रद्धेने केलेल्या कारवाईचे संरक्षण
29	अडचणी दूर करण्याची शक्ती
30	केंद्र सरकारचे निर्देश देण्याचे अधिकार
31	केंद्र सरकारचे आढावा घेण्याचे अधिकार
32	राज्य सरकारचे नियम बनविण्याचे अधिकार

प्रस्तावना.

पालक आणि ज्येष्ठ नागरिकांच्या देखभाल आणि कल्याणासाठी अधिक प्रभावी तरतुदींची पूर्तता करण्यासाठी एक कायदा आणि घटनेअंतर्गत हमी

प्रजासत्ताक संसदेने अठ्ठावन्न व्या वर्षात कायद्या मध्ये अधिनियमित केलेले पुढीलप्रमाणे आहे: -

प्रकरण/धडा I: प्रास्ताविक

1. लघु शीर्षक मर्यादा, अनुप्रयोग आणि आरंभ

1. हा कायदा पालक आणि ज्येष्ठ नागरिकांचे देखभाल आणि कल्याण कायदा, 2007 म्हटले जाऊ शकते.
2. हा कायदा भारताचे नागरिक, भारताबाहेर राहणारे भारताचे नागरिक जम्मू आणि काश्मीर राज्य वगळता संपूर्ण भारतभर लागू .
3. अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे राज्यात हा कायदा अंमलात येईल.

2. व्याख्या

या कायद्यातील संदर्भ

- a. “मुल / आपत्य” त्यात मुलगा, मुलगी, नातू आणि नाती आहेत पण त्यात अल्पवयीन मुलगा, मुलगी नातू आणि नाती यांचा समावेश नाही;
- b. “देखभाल” म्हणजे अन्न, कपडे, निवास आणि वैद्यकीय उपचार आणि उपचारांची तरतूद समाविष्ट आहे;
- c. “अल्पवयीन” म्हणजे १८ वर्षा पेक्षा कमी
- d. “आई वडील” म्हणजे वडील किंवा आई, जन्मदाते, दत्तक किंवा सावत्र वडील किंवा सावत्र आई, परिस्थितीनुसार, वडील किंवा आई ज्येष्ठ पालक / नागरिक असो अथवा नसो
- e. “विहित” म्हणजे या कायद्यांतर्गत राज्य सरकारने बनविलेले नियम;
- f. “मालमत्ता” म्हणजे कोणत्याही प्रकारच्या मालमत्ता, जंगम किंवा अचल, वडिलोपार्जित असो वा स्वप्राप्त, मूर्त किंवा अमूर्त आणि अशा मालमतेतील हक्क किंवा हितसंबंधांचा समावेश
- g. “नातलग” म्हणजे मूल नसलेला ज्येष्ठ नागरिकाचा कोणताही कायदेशीर वारस, जो अल्पवयीन नाही आणि त्याच्या मृत्यूनंतर त्याच्या मालमतेचा ताबा घेतो किंवा त्याच्या मालकीचा असेल
- h. “ज्येष्ठ नागरिक” म्हणजे (कोणतीही व्यक्ती) भारताचा नागरिक, ज्याचे वय साठ वर्षे किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे;
- i. “राज्य सरकार”, केंद्रशासित प्रदेशाच्या संदर्भात याचा अर्थ राज्यघटनेच्या कलम २९ अन्वये नेमलेला प्रशासक
- j. “न्यायाधिकरण” म्हणजे कलम ७ च्या अंतर्गत केलेली मॅटेनन्स ट्रिब्यूनलची स्थापना.

Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007

- k. “कल्याण” म्हणजे ज्येष्ठ नागरिकांसाठी आवश्यक अन्न, आरोग्य सेवा, करमणूक केंद्रे आणि इतर सुविधांची तरतूद.

3. अधिलिखित प्रभाव होण्यासाठी कायदा

या कायद्याच्या तरतुदींचा या कायद्याव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही कायद्यात विसंगत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीचा प्रतिकार करण्यास किंवा या कायद्याव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही कायद्याच्या अंमलबजावणीमुळे कोणत्याही साधनावर परिणाम होणार नाही.

प्रकरण/धडा II: मर्यादित उत्तरदायित्व भागीदारीचे स्वरूप

4. आई वडील आणि ज्येष्ठ आई वडील / पालक यांची देखभाल

- आई वडील आणि ज्येष्ठ पालक जो स्वतः च्या कमाईतून किंवा त्याच्या मालकीच्या मालमतेतून स्वतःची देखभाल करण्यास असमर्थ आहे, त्याला कलम 5 अंतर्गत अर्ज करण्याचा हक्क असेल. in case of—
  - आई वडील किंवा आजी- आजोबा यांना, त्याच्या एक किंवा त्यापेक्षा जास्त सजान मुले / मुली कडून
  - विना अपत्य आई वडील किंवा आजी- आजोबा यांना कलम २ (जी) मध्ये नमूद केलेल्या अशा नातेवाईक कडून.
- मुले किंवा नातेवाईक यांचे कर्तव्य आहे कि आई आणि वडिलांच्या/ घरातील वयोवृद्धांच्या गरजा भागवणे जेणेकरून ते सामान्य जीवन जगू शकतील
- मुले किंवा नातेवाईक यांचे कर्तव्य आहे कि आई आणि वडिलांच्या/ घरातील वयोवृद्धांच्या गरजा भागवणे जेणेकरून ते सामान्य जीवन जगू शकतील
- कोणतीही व्यक्ती, ज्येष्ठ नागरिकाचा नातेवाईक असेल आणि पुरेसे साधन असेल त्यांनी अशा ज्येष्ठ नागरिकाची मालमत्ता त्याच्या ताब्यात असल्यास किंवा अशा ज्येष्ठ नागरिकाच्या मालमतेचा वारसा त्याच्याकडे असेल तर त्यांनी अशा ज्येष्ठ नागरिकाची देखभाल करावी:

परंतु जर एखाद्यापेक्षा अधिक नातेवाईक ज्येष्ठ नागरिकाच्या मालमतेचा वारसा घेण्यास पात्र असतील तर अशा नातेवाईकांकडून त्यांना प्राप्त झालेल्या मालमतेच्या प्रमाणात देखभाल करावी लागेल.

5. देखभालीसाठी अर्ज

- कलम 4 च्या अंतर्गत देखभालीसाठी अर्ज केला जाऊ शकतो
  - ज्येष्ठ नागरिक किंवा पालकांद्वारे, जसे प्रकरण असेल त्या प्रमाणे किंवा

Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007

- b. जर तो अक्षम असेल तर, त्याच्याद्वारे अधिकृत केलेल्या कोणत्याही अन्य व्यक्तीद्वारे किंवा संस्थेद्वारे; किंवा
- c. न्यायाधिकरणाने खल घेण्याबाबत विचार करावा.

या विभागातील हेतूसाठी स्पष्टीकरण “संस्था” म्हणजे संस्था नोंदणी अधिनियम, 1860, (1860 मधील २१) अंतर्गत नोंदणीकृत कोणतीही स्वयंसेवी संस्था किंवा सध्या अस्तित्वात असलेला कोणताही कायदा

2. न्यायाधिकरण या कलमांतर्गत पेखभाल पुरुस्तीसाठी मासिक भत्ता पेण्याच्या संभर्तात, अशा मुलांना किंवा नातेवाईकांना पेखभालीसाठी मासिक भत्ता पेण्यास सांगू शकेल.
3. पोट-कलम (१) अन्वये पेखभालीसाठी अर्ज पिल्यास मुलांकडून किंवा नातेवाईकांकडून पेखभाल पुरुस्तीचे रक्कम निश्चित करण्यासाठी चौकशी बसवावि.
4. पोट-कलम (2) अन्वये पेखभालीसाठी अर्ज पिल्यास अर्जाच्या नोटिसच्या तामिल तारखेपासून नव्वे पिवसांच्या आत निकाली काढली जाईल
5. पोट-कलम (१) अन्वये पेखभालीसाठी अर्ज एक किंवा अधिक व्यक्ती विरुद्ध खल होऊ शकतो
6. जेथे एकापेक्षा जास्त व्यक्तींच्या विरुद्ध पेखभाल आपेश पिले गेले आहेत, त्यातील एकाचा मृत्यू झाल्याने पेखभाल करणे चालू ठेवण्याच्या इतरांच्या उत्तरायित्वावर परिणाम होत नाही.
7. पेखभाल खर्च ऑर्डरच्या तारखेपासून पेय असेल
8. जर, ऑर्डरचे पालन करण्यास पुरेसे कारण न मिळाल्यास मुले किंवा संबंधीत ऑर्डर केलेले अपयशी ठरले तर ऑर्डरच्या प्रत्येक उल्लंघनासाठी ट्रिब्यूनल द्वारे थकित रक्कम वसूल करण्याचे वॉरंट काढण्यात येईल आणि अशा व्यक्तीस संपूर्ण किंवा प्रत्येक महिन्याच्या पेखभाल खर्च च्या कोणत्याही भागासाठी / पाव्याचा खर्चासाठी कारावास शिक्षा पेऊ शकते जी एक महिन्यापर्यंत किंवा पेखभाल खर्च पेय होईपर्यंत वाढू शकते.

वॉरंटची अंमलबजावणी झाल्यावर वेतन न मिळाल्यास महिन्याच्या भत्ता, ज्याची मुक्त एक महिन्यापर्यंत वाढू शकते किंवा जितक्या लवकर पेय होईपर्यंत:

परंतु या कलमांतर्गत कोणत्याही रकमेच्या पुनर्प्राप्तीसाठी कोणतेही वॉरंट पेण्यात येणार नाही परंतु जर तो न्यायाधीशांना पेय झालेल्या तारखेपासून तीन महिन्यांच्या कालावधीत इतकी रक्कम आकारण्यासाठी अर्ज न केल्यास.

6. कार्यक्षेत्र व कार्यपद्धती :

1. कलम ५ अन्वये कारवाई कोणत्याही जिल्ह्यातील मुले किंवा नातेवाईकांविरुद्ध केली जाऊ शकते-
  - अ. जेथे तो राहतो किंवा शेवटचा राहतो; किंवा

Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007

ब. जेथे मुले किंवा नातेवाईक राहतात.

२. कलम ५अन्वये अर्ज मिळाल्यानंतर न्यायाधिकरणाने ज्या मुलांबद्दल किंवा नातेवाईकांविरुधात अर्ज दाखल केला आहे त्यांची उपस्थिती मिळविण्यासाठी प्रक्रिया जारी केली जाईल.
३. मुलांची किंवा नातेवाईकांची हजेरी मिळवण्यासाठी न्यायाधिकरणास प्रथमवर्गाच्या न्यायदंडाधिकार्यांची तरतूद असेल. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ अंतर्गत. (१९७४ चे २)
४. अशा कारवाईचे सर्व पुरावे मुलांच्या किंवा नातेवाईकांच्या उपस्थितीत घेतले जातील ज्यांच्या विरुद्ध देखभाल देय देण्याचा आदेश देण्यात आला आहे आणि समन्स प्रकरणांसाठी विहित केलेल्या पध्दतीने नोंदविला जाईल:

परंतु जर मुले किंवा नातेवाईक ज्याच्या विरोधात देखभाल भरपाईचा आदेश देण्याचे प्रस्तावित केले असेल त्याबद्दल जाणूनबुजून सेवेकडे दुर्लक्ष केले जात असेल तर किंवा ट्रिब्यूनलला जाणीवपूर्वक दुर्लक्ष केले असेल तर न्यायाधिकरणाने सुनावणी घेऊन न्यायालयीन भूमिकेची पूर्तता केली पाहिजे.

५. जेथे मुले किंवा नातेवाईक भारताबाहेर राहत आहेत तेथे अशा अधिकाराद्वारे न्यायालयीन समन्स सादर केले जातील, कारण केंद्र सरकार अधिकृत राजपत्रात अधिसूचनेद्वारे या संदर्भात नमूद करेल.
६. कलम ५ अन्वये अर्जावर सुनावणी घेण्यापूर्वी न्यायाधिकरणाने हा सल्ला एखाद्या समन्वय अधिकाऱ्याकडे पाठवावा आणि अशा तडजोडीच्या अधिकार्याने त्याचा निकाल एका महिन्याच्या आत सादर करावा आणि जर सुलभ तोडगा निघाला असेल तर न्यायाधिकरणाने त्यासंदर्भात आदेश पाठविला पाहिजे.

स्पष्टीकरण या पो-कलम “समन्वय अधिकारी” च्या प्रयोजनार्थ म्हणजे 'कलम ५च्या उप-कलम (१) च्या स्पष्टीकरणात संदर्भित केलेली कोणतीही व्यक्ती किंवा प्रतिनिधी किंवा राज्य सरकारने उपखंड (1) अंतर्गत नियुक्त केलेल्या देखभाल अधिकाऱ्यांना स्पष्टीकरण दिले आहे. कलम १८किंवा या हेतूने न्यायाधिकरणाद्वारे नामित केलेली इतर कोणत्याही व्यक्तीची.

7. देखभाल न्यायाधिकरणांची स्थापना

१. राज्य सरकार हा अधिनियम सुरू होण्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या कालावधीत, अधिकृत राजपत्रात अधिसूचनेद्वारे, प्रत्येक उपविभागासाठी एक किंवा अधिक न्यायाधिकरणे निश्चित करेल आणि त्यावर निर्णय देण्याच्या उद्देशाने अधिसूचनेत निर्दिष्ट करेल. कलम ५अंतर्गत देखभाल आदेश
२. न्यायाधिकरणाचे अध्यक्ष राज्याच्या उपविभागीय अधिकार्यापेक्षा कमी अधिकारी नसतील.
३. जेथे कोणत्याही क्षेत्रासाठी दोन किंवा अधिक न्यायाधिकरणे नियुक्त केली जातात, राज्य सरकार सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशानुसार त्यातील व्यवसायाच्या वितरणाचे नियमन करू शकते.

8. चौकशीच्या बाबतीत सारांश प्रक्रिया

- कलम ५ अन्वये कोणतीही चौकशी करतांना न्यायाधिकरणाने राज्य सरकारकडून या संदर्भात विहित केलेल्या कोणत्याही नियमांच्या अधीन राहू शकते, अशा सारांश प्रक्रियेस ते योग्य वाटेल तसे पाळतील.
- शाथविधी पुरावा घेण्याच्या आणि साक्षीदारांच्या उपस्थितीची अंमलबजावणी करण्याच्या उद्देशाने आणि कागदपत्रे आणि भौतिक वस्तूंचा शोध आणि उत्पादन करण्यास भाग पाडण्याच्या हेतूने आणि विहित केलेल्या इतर कारणांसाठी न्यायाधिकरणास दिवाणी कोर्टाचे सर्व अधिकार असतील; आणि गुन्हेगारी प्रक्रिया संहिता, कलम 195 and आणि अध्याय XXVI च्या सर्व कारणांसाठी न्यायाधिकरण हे दिवाणी कोर्टाचे मानले जाईल. (१९७४ चे २)
- या वतीने बनविल्या जाणाऱ्या कोणत्याही नियमांच्या अधीन राहून, न्यायाधिकरण, देखभाल-दालनाच्या कोणत्याही दाव्याचा निवाडा करण्यासाठी आणि निर्णय घेण्याच्या उद्देशाने चौकशीसंदर्भात संबंधित कोणत्याही वस्तूचे विशेष ज्ञान असणारी एक किंवा अधिक व्यक्ती निवडून ठेवण्यास मदत करू शकेल.

9. देखभाल ऑर्डर. -

- मुले किंवा नातेवाईकांनो, ज्येष्ठ नागरिक स्वतः ची देखभाल करण्यास असमर्थ असल्याचे सांभाळण्यास दुर्लक्ष किंवा नकार देत असल्यास, ट्रिब्यूनल अशा दुर्लक्ष किंवा नकाराने समाधानी झाल्यावर अशा मुलांना किंवा नातेवाईकांना मासिक भत्ता देण्यास सांगू शकेल अशा ज्येष्ठ नागरिकांच्या देखभालीसाठी मासिक दर, ज्यायोगे ट्रिब्यूनल योग्य वाटेल आणि ज्येष्ठ नागरिकाला समान भरपाईसाठी, वेळोवेळी थेट देऊ शकेल.
- अशा न्यायाधिकरणाने मागितलेला जास्तीत जास्त देखभाल भत्ता राज्य शासनाने विहित केलेला असावा जो दरमहा दहा हजार रुपांपेक्षा जास्त नसेल.

10. भत्ता बदल

- कलम ९ नुसार मासिक भत्ता प्राप्त झाल्यास देखभाल दुरुस्तीसाठी मासिक भत्ता देण्याचा आदेश प्राप्त झाल्यास, चुकीची बाजू मांडणे किंवा वस्तुस्थितीची चूक किंवा कोणत्याही व्यक्तीच्या परिस्थितीत बदल झाल्याचा पुरावा मिळाल्यास न्यायाधिकरण अशा प्रकारचे बदल करू शकते, देखभाल करण्याच्या भत्तेत ते योग्य वाटते.
- न्यायाधिकरणास असे दिसून आले आहे की सक्षम दिवाणी कोर्टाच्या कोणत्याही निर्णयाच्या परिणामी कलम 9 अन्वये केलेला कोणताही आदेश रद्द किंवा बदलावा, तो आदेश रद्द करेल किंवा केस जसे असेल तसे त्यानुसार बदलू शकतात.

11. देखभाल ऑर्डरची अंमलबजावणी

१. एक प्रत किंवा देखभाल ऑर्डर आणि कार्यवाहीच्या खर्चासंदर्भातील ऑर्डरसह, जसे प्रकरण असेल, ज्येष्ठ नागरिक किंवा पालकांना कोणतीही फी न भरल्यास, ज्याच्या बाबतीत असेल तसे दिले जाईल. आणि अशा आदेशाची अंमलबजावणी कोणत्याही न्यायाधिकरणाद्वारे ज्या व्यक्तीच्या विरोधात केली गेली असेल अशा ठिकाणी, पक्षांची ओळख आणि भत्ता न भरल्याबद्दल संतुष्ट झाल्याबद्दल किंवा भत्ता न मिळाल्यास किंवा खर्च म्हणून, अशा न्यायाधिकरणाद्वारे अशी अंमलबजावणी केली जाऊ शकते.
२. अधिनियमान्वये करण्यात आलेल्या देखभाल आदेशाचा फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ (१९७४चा २) च्या अध्याय नवव्या अधिनियमानुसार पारित केलेल्या ऑर्डर प्रमाणेच सामर्थ्य व परिणाम असेल आणि त्याद्वारे अशा आदेशाच्या अंमलबजावणीसाठी विहित केलेल्या पद्धतीने अंमलात आणले जातील.

12. विशिष्ट प्रकरणांमध्ये देखभाल संबंधित पर्याय

तथापि, फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ (१९७४ चे २) अध्याय नवव्या मध्ये काहीही असले तरी ज्येष्ठ नागरिक किंवा पालक या अध्यायांतर्गत देखभाल करण्यास पात्र आहेत आणि या कायद्यानुसार देखभाल करण्यास पात्र आहेत, तरतुदींचा पूर्वग्रह न ठेवता नमूद केलेल्या संहितेचा नववा अध्याय, अशा दोन्ही अधिनियमा अंतर्गत अशा देखभालीचा दावा करतो परंतु त्या दोन्ही अंतर्गत नाही.

13. देखभाल रक्कम जमा

जेव्हा या अध्यायांतर्गत आदेश काढला जाईल, अशा प्रकारच्या अटीच्या आधारे कोणतीही रक्कम देण्याची आवश्यकता असणारी मुले किंवा नातेवाईक, न्यायाधिकरणाने आदेश जाहीर केल्याच्या तीस दिवसांच्या आत, आदेशित संपूर्ण रक्कम अशा प्रकारे जमा कराव्यात न्यायाधिकरण निर्देश देऊ शकेल.

14. कोणत्याही दाव्यास परवानगी असेल तेथे व्याज पुरस्कार

ज्या ठिकाणी कोणत्याही न्यायाधिकरणाने या कायद्यान्वये देखभाल दुरुस्तीचा आदेश दिल्यास अशा न्यायाधिकरणास असे आदेश दिले जाऊ शकतात की देखभाल करण्याच्या रकमेव्यतिरिक्त, साधारण व्याज देखील अशा दराने आणि अर्ज करण्याच्या तारखेपेक्षा पूर्वीच्या तारखेपासून दिले जाईल. न्यायाधिकरणाने निश्चित करा जे पाच टक्क्यांपेक्षा कमी आणि अठरा टक्क्यांपेक्षा जास्त नसावे.

अध्याय 1 च्या अंतर्गत देखभाल खर्चासाठी कोणता हि अर्ज फौजदारी प्रक्रियेच्या कोडच्या नवव्या चॅप्टर अंतर्गत. 1973 (1974 मधील 2) हा कायदा सुरू होताना न्यायालयासमोर प्रलंबित आहे त्यानंतर न्यायालय पालकांच्या विनंतीनुसार असा अर्ज मागे घेण्यास परवानगी देईल आणि अशा पालकांना न्यायाधिकरणासमोर देखभाल-अर्ज करण्यासाठी अर्ज करण्याचा अधिकार असेल.

Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007

15. अपीलीय न्यायाधिकरणाची स्थापना

1. राज्य सरकार, अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, प्रत्येक जिल्ह्यासाठी न्यायाधिकरणाच्या आदेशाविरूद्ध अपील ऐकण्यासाठी एक अपील न्यायाधिकरण स्थापन करू शकेल..
2. अपीलीय न्यायाधिकरणाचे अध्यक्ष जिल्हा दंडाधिका-यांपेक्षा कमी नसलेले अधिकारी असतील.

16. अपील

1. न्यायाधिकरणाच्या आदेशानुसार कोणताही ज्येष्ठ पालक किंवा आई वडील, आदेशाच्या तारखेपासून साठ दिवसांच्या आत अपील न्यायाधिकरणाकडे अपील करण्यास प्राधान्य देऊ शकतात.

जर का अपील वर मुले(आपत्य) किंवा नातेवाईक ज्यांना कोणतीही रक्कम द्यावी लागेल अशा देखभाल ऑर्डरच्या दृष्टीने अपीलीय न्यायाधिकरणाने निर्देशित केलेल्या पद्धतीने

अपील न्यायाधिकरणाने हे निश्चित केले की साठ दिवसांच्या मुदतीच्या समाप्तीनंतर अपील करण्यात आले तर वेळेत अपील करण्यास अपीलकर्त्यास प्रतिबंध केला गेला हे सप्रमाण दाखवावे लागेल.

2. अपील मिळाल्यावर अपील न्यायाधिकरणाने प्रतिवादीला नोटीस बजावावी.
3. अपीलीय न्यायाधिकरण न्यायाधिकरणाकडून कार्यवाहीच्या नोंदी मागवू शकेल ज्याच्या विरोधात अपील प्राधान्य आहे.
4. अपीलीय न्यायाधिकरण अपीलची आणि रेकॉर्डची तपासणी करून हे एकतर अपीलला परवानगी देऊ किंवा नाकारू शकेल.
5. अपीलीय न्यायाधिकरण न्यायाधिकरणाच्या आदेशाविरूद्ध दाखल अपीलाबाबत निर्णय घेईल व आणि अपीलीय न्यायाधिकरणाचा आदेश अंतिम असेल:

परंतु या दोन्ही पक्षांना व्यक्तिशः किंवा अधिकृत प्रतिनिधीद्वारे सुनावणी घेण्याची संधी दिल्याखेरीज कोणतीही अपील नाकारली जाणार नाही.

6. अपीलीय न्यायाधिकरण अपील मिळाल्यापासून एका महिन्याच्या आत आपला लेखी आदेश देण्याचा प्रयत्न करेल.
7. पोट-कलम (5)) अन्वये केलेल्या प्रत्येक आदेशाची प्रत दोन्ही पक्षांना विनामुल्य पाठविली जाईल.

17. कायदेशीर प्रतिनिधीत्व करण्याचा अधिकार

कोणत्याही कायद्यात समाविष्ट काहीही असूनही न्यायाधिकरण किंवा अपीलीय न्यायाधिकरणासमोर कोणत्याही पक्षाचे प्रतिनिधित्व कायदेशीर व्यावसायिका (मा वकील) द्वारे केले जाणार नाही.

18. देखभाल अधिकारी

1. राज्य सरकार, जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी किंवा जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी या पदाच्या समकक्ष अधिका-यास देखभाल अधिकारी म्हणून संबोधले जाईल / नियुक्त करेल.
2. पोट-कलम (१) मध्ये संदर्भित देखभाल अधिकारी, एखाद्या आई वडील / पालकांची इच्छा असल्यास, न्यायाधिकरणाच्या कार्यकाळात किंवा अपीलीय न्यायाधिकरणाच्या कार्यकाळात आई वडील / पालकांचे प्रतिनिधित्व करू शकतात / असे प्रतिनिधित्व करतील.

प्रकरण/धडा III: : वृद्धाश्रमांची स्थापना

19. वृद्धाश्रमांची स्थापना

१. राज्य सरकार किमान एकशे पन्नास ज्येष्ठांची व्यवस्था करता येईल अशा घरात जे निर्धन नागरिक आहेत

प्रकारच्या वृद्धाश्रमांची सुलभ ठिकाणी टप्प्याटप्प्याने प्रत्येक जिल्ह्यात एक जशी आवश्यक वाटेल, स्थापन व देखभाल करू शकते.

२. अशा घरांच्या रहिवाशांना वैद्यकीय सेवा आणि करमणुकीच्या साधनांसाठी आवश्यक असणाऱ्या मानदंड व विविध प्रकारच्या सेवांसह वृद्धाश्रमांचे व्यवस्थापन यासाठी राज्य सरकार लिहून देऊ शकते.

३. या कलमातील हेतूसाठी स्पष्टीकरण:- "अपरिचित" म्हणजे कोणत्याही ज्येष्ठ नागरिकाचा, जो स्वतः ची देखभाल करण्यासाठी राज्य शासनाने वेळोवेळी ठरविल्याप्रमाणे पुरेसे साधन नसतो.

प्रकरण/धडा IV: : ज्येष्ठ नागरिकांच्या वैद्यकीय सेवांच्या तरतुदी

20. ज्येष्ठ नागरिकांसाठी वैद्यकीय सहाय्य

राज्य सरकार याची खात्री करेल -

1. शासनाने पूर्ण किंवा अर्धवट अनुदान दिलेली सरकारी रुग्णालये किंवा रुग्णालये शक्य तितक्या सर्व ज्येष्ठ नागरिकांना बेड उपलब्ध करून देतील;
2. ज्येष्ठ नागरिकांसाठी स्वतंत्र रांगा लावण्याची व्यवस्था;
3. ज्येष्ठ नागरिकांसाठी तीव्र, टर्मिनल आणि डीजनरेटिव्ह रोगांच्या उपचारांची सुविधा वाढविली जाते;
4. दीर्घकाळापर्यंत वृद्ध रोग आणि वृद्धापकाळ यांच्यासाठी संशोधन कार्याचा विस्तार केला जातो;

5. प्रत्येक जिल्हा रूग्णालयात अनुवांशिक रूग्णांसाठी राखीव सोयी सुविधा आहेत ज्यांचे आरोग्यविषयक काळजी घेण्याचा अनुभव असलेल्या वैद्यकीय अधिकारीच्या नेतृत्वात आहे.

प्रकरण/धडा V: : ज्येष्ठ नागरिकांचे जीवन व मालमतेचे संरक्षण

21. ज्येष्ठ नागरिकांच्या कल्याणासाठी प्रसिद्धी जागरूकता इत्यादी उपाय.

राज्य सरकार, याची खात्री करण्यासाठी सर्व उपाययोजना करेल-

1. या अधिनियमाच्या तरतुदींचा नियमित अंतराने दूरदर्शन, रेडिओ आणि प्रिंटसह सार्वजनिक माध्यमांद्वारे व्यापक प्रचार केला जातो;
2. या अधिनियमाशी संबंधित मुद्द्यांबाबत पोलिस अधिकारी आणि न्यायालयीन सेवेच्या सदस्यांसह केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारी अधिका-यांना नियमितपणे संवेदनशीलता आणि जनजागृती प्रशिक्षण दिले जाते;
3. ज्येष्ठ नागरिकांच्या कल्याणाशी संबंधित मुद्द्यांकडे लक्ष वेधण्यासाठी संबंधित मंत्रालय किंवा कायदा, गृहनिर्माण, आरोग्य आणि कल्याणशी संबंधित विभागांनी पुरविल्या गेलेल्या सेवा आणि त्यासंबंधी नियमितपणे आढावा घेण्यात येतो.

22. या कायद्यातील तरतुदींच्या अंमलबजावणीसाठी निर्दिष्ट केलेले अधिकारी

1. या अधिनियमाच्या तरतुदी योग्य प्रकारे पार पाडल्या गेल्या पाहिजेत आणि राज्य जिल्हादंडाधिकारी त्याच्या अधीन असा अधिकारी, ज्याचा वापर करून सर्व अधिकार वापरतील अशा अधिका-याचा निर्दिष्ट करण्यासाठी राज्य सरकार अशा अधिकाराने अधिकार देऊ शकेल व आवश्यकतेनुसार जिल्हा दंडाधिका-यावर अशी कर्तव्ये लागू करील. किंवा कोणतेही अधिकार, किंवा सर्व किंवा कोणतेही कर्तव्ये पार पाडली गेली आहेत जेणेकरून त्यांना देण्यात आलेली किंवा लागू केलेली आणि अशा अधिकार किंवा कर्तव्याची अंमलबजावणी स्थानिक मर्यादेनुसार अधिका-याने केल्या पाहिजेत.
2. ज्येष्ठ नागरिकांचे जीवन व संपत्तीचे संरक्षण देण्यासाठी राज्य सरकार एक व्यापक कृती योजना लिहून देईल.

23. विशिष्ट परिस्थितीत मालमतेचे हस्तांतरण शून्य होईल

1. हा कायदा सुरु झाल्यावर ज्या ज्येष्ठ नागरिकाने, आपली मालमत्ता, भेटवस्तूद्वारे किंवा अन्यथा हस्तांतरित केली असेल, अशा अटीच्या अधीन असेल की हस्तांतरणकर्ता हस्तांतरकास मूलभूत सुविधा आणि मूलभूत शारीरिक गरजा प्रदान करेल आणि अशा हस्तांतरणास नकार किंवा अपयशी अशा प्रकारच्या सुविधा व शारीरिक गरजा पुरविण्यासाठी, मालमतेचे हस्तांतरण फसवणूक किंवा

जबरदस्तीने किंवा अयोग्य प्रभावाखाली केले गेले असेल असे मानले जाईल आणि ट्रान्सफरच्या पर्यायाने न्यायाधिकरणाद्वारे शून्य घोषित केले जाईल.

2. ज्या ठिकाणी कोणत्याही ज्येष्ठ नागरिकास मालमतेतून देखभाल घेण्याचा हक्क असेल आणि अशी मालमता किंवा त्यातील काही भाग हस्तांतरित केला गेला असेल तर हस्तांतरणाकडे हक्क लक्षात असल्यास, किंवा हस्तांतरण कृतघ्न असल्यास त्या हस्तांतरणाविरुद्ध देखभाल करण्याचा हक्क लागू केला जाऊ शकतो; परंतु विचारात घेण्यासाठी आणि अधिकाराच्या सूचनेशिवाय ट्रान्सफरच्या विरुद्ध नाही.
3. कोणताही ज्येष्ठ नागरिक अंमलबजावणीस असमर्थ असल्यास,

पो०-कलम (१) आणि (२) अंतर्गत हक्क, कलमाच्या उपकलम (१) च्या स्पष्टीकरणात संदर्भित केलेल्या कोणत्याही संस्थेद्वारे त्याच्या वतीने कार्यवाही केली जाऊ शकते.

प्रकरण/धडा VI: : खटल्याची गुन्हे आणि प्रक्रिया

24. ज्येष्ठ नागरिकांचे प्रदर्शन व त्याग

ज्येष्ठ नागरिकाची काळजी घेण्यास किंवा संरक्षण मिळाल्यास अशा ज्येष्ठ नागरिकास पूर्णपणे सोडून देण्याच्या उद्देशाने अशा ठिकाणी ज्येष्ठ नागरिकास तीन महिने किंवा दंड वाढू शकेल अशी शिक्षा किंवा पाच हजार रुपये दंड ठोठावली जाऊ शकते.

25. गुन्ह्यांची दखल

1. कायदा 33 च्या फौजदारी प्रक्रियेच्या संहिता 1973,(2 मधील 1974) मध्ये काहीही असले तरी या कायद्यांतर्गत येणारा प्रत्येक गुन्हा संज्ञेय आणि जामीनपात्र असेल. रया कायद्यान्वये गुन्ह्याचा न्यायदंडाधि .का-यामार्फत खटला चालविला जाईल.

प्रकरण/धडा VII: : संकीर्ण

26. अधिकारी सार्वजनिक सेवक होण्यासाठी

या कायद्यांतर्गत कार्य करण्यासाठी नियुक्त केलेले प्रत्येक अधिकारी किंवा कर्मचारी यांना भारतीय दंड संहितेच्या कलम २१ (45 मधील 1860) च्या अर्थानुसार लोकसेवक समजले जाईल.

27. दिवाणी कोर्टाच्या कार्यक्षेत्रात बंदी

या कायद्याच्या कोणत्याही तरतूदी लागू असलेल्या कोणत्याही बाबतीत कोणत्याही दिवाणी कोर्टाचे कार्यक्षेत्र असणार नाही आणि या कायद्याद्वारे किंवा त्याद्वारे किंवा करण्याच्या उद्देशाने जे काही केले गेले आहे त्या संदर्भात कोणत्याही दिवाणी कोर्टाने कोणताही आदेश दिलेला नाही.

28. चांगल्या श्रद्धेने केलेल्या कारवाईचे संरक्षण

केंद्र सरकार, राज्य सरकार किंवा स्थानिक अधिकारी किंवा सरकारच्या कोणत्याही अधिका-याविरुद्ध जे काही चांगल्या श्रद्धेने केले गेले आहे किंवा या कायद्याच्या अनुषंगाने केले जावे या उद्देशाने कोणताही खटला, खटला किंवा इतर कायदेशीर कारवाई होणार नाही. तेथे बनविलेले नियम किंवा ऑर्डर.

29. अडचणी दूर करण्याची शक्ती

या कायद्यातील तरतुदींना अंमलात आणण्यात कोणतीही अडचण उदभवल्यास, राज्य सरकार, अधिकृत राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशानुसार, या कायद्याच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेल्या अशा तरतुदी करू शकतात, ज्यांना त्या दूर करणे आवश्यक आहे किंवा योग्य असेल असे अडचण दिसते.

परंतु हा कायदा सुरू होण्याच्या तारखेपासून दोन वर्षांच्या मुदतीच्या समाप्तीनंतर असा कोणताही आदेश देण्यात येणार नाही.

30. केंद्र सरकारला निर्देश देण्याचे अधिकार

या कायद्यातील तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी केंद्र सरकार राज्य सरकारांना निर्देश देऊ शकेल.

31. केंद्र सरकारचे आढावा घेण्याचे अधिकार

राज्य सरकार वेळोवेळी आढावा घेऊन या अधिनियमाच्या तरतुदींच्या अंमलबजावणीच्या प्रगतीवर केंद्र सरकार परीक्षण करू शकते.

32. राज्य सरकारचे नियम बनविण्याचे अधिकार

१. राज्य सरकार, अधिकृत राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे या कायद्याच्या उद्देशाने कार्यवाही करण्यासाठी नियम बनवू शकेल.

२. आधीच्या शक्तीच्या सामान्यतेबद्दल पूर्वग्रह न ठेवता असे नियम यासाठी प्रदान करू शकतात-

अ). नियम 8 च्या उपकलम (१) च्या अंतर्गत विहित केलेल्या 5 नियमांच्या अधीन चौकशी.

बी). नियम 8 च्या उपकलम (२) अन्वये अन्य हेतूसाठी न्यायाधिकारणाची शक्ती आणि कार्यपद्धती;

सी). कलम 9 च्या उपकलम (२) अंतर्गत न्यायाधिकारणामार्फत आदेश दिलेला जास्तीत जास्त देखभाल भत्ता;

Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007

डी). कलम 19 च्या पोट-कलम (२) अन्वये अशा घरांच्या रहिवाशांना वैद्यकीय सेवा आणि करमणुकीच्या साधनांसाठी आवश्यक असणारी मानक व विविध प्रकारच्या सेवांसह वृद्धाश्रमांच्या व्यवस्थापनाची योजना;

ई). कलम २२ च्या उपकलम (१) अन्वये या कायद्यातील तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी अधिका-याचे अधिकार व कर्तव्ये;

एफ). कलम २२ च्या पोट-कलम (२) अंतर्गत ज्येष्ठ नागरिकांचे जीवन व मालमतेचे संरक्षण करण्यासाठी सर्वसमावेशक कृती योजना;

जी). विहित किंवा असू शकणारी इतर कोणतीही बाब

3. कायदाच्या अधिनियमान्वये बनविलेले प्रत्येक नियम राज्य विधानसभेच्या प्रत्येक सभागृहाच्या आधी ते तयार होण्यापूर्वीच तयार केले जातील, जिथे दोन घरे असतील किंवा अशा सभागृहाच्या आधी एका सभागृहाचा समावेश असेल.